

Tisková zpráva

Významné osobnosti, období a události české historie – říjen 2019

- ⊙ Jako nejvýznamnější osobnosti byly zvoleny Karel IV., T. G. Masaryk, V. Havel a K. Gott v uvedeném pořadí.
- ⊙ Význam uvedených osobností se téměř neliší ani podle generací, ani podle dosaženého vzdělání dotázaných.
- ⊙ Za vrcholné období českých dějin (do poloviny 20. století) veřejnost na prvním místě považuje dobu Karla IV., na druhém místě období 1. republiky.
- ⊙ Za klíčovou událost v novodobé historii (počínaje vnikem Československa) je považována na prvním místě s velkým odstupem Sametová revoluce (tři pětiny dotázaných), na dalších místech vznik ČSR, konec 2. světové války a vznik ČR (čtvrtina dotázaných).

Zpracoval:

Milan Tuček

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: 210 310 593; email: milan.tucek@soc.cas.cz

Postoje občanů související s českou historií mapovalo Centrum pro výzkum veřejného mínění ve svém říjnovém šetření. Nejdříve nás zajímalo, koho Češi považují za největší českou osobnost, a dále také, kterou z uvedených historických epoch by označili za vrcholné období našich dějin. Podobně pak v souvislosti s 20. stoletím měli respondenti jmenovat tři události od konce první světové války, které jsou v jejich očích pro český národ nejvýznamnější. Naposledy byly otázky položeny v roce 2013 a předtím ještě v roce 2007.

Tabulka 1: Největší česká osobnost¹ (v %) v roce 2007, 2013, 2019

Osobnost	2007	2013	2019
Karel IV.	28	24	20
Tomáš Garrigue Masaryk	22	23	19
Václav Havel	11	20	18
Karel Gott	1	1	16
Jan Hus	5	5	4
Miloš Zeman		1	3
Jan Ámos Komenský	6	4	3
Jaromír Jágr		1	2
Jan Žižka	3	1	1
Václav Klaus	3	1	1
Jára Cimrman	1	2	1

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, 5. – 20. 10. 2019, 1021 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

V úvodu jsme zjišťovali, která postava z minulosti či současnosti je pro české občany z jejich pohledu nejdůležitější. Nejprve byla respondentům položena otevřená otázka, kde měli spontánně jmenovat osobu, kterou považují za největší českou osobnost (viz tabulku 1). Nejvíce respondentů, zhruba pětina uvedla Karla IV. (20 %). Druhé místo pomyslného žebříčku s nepatrným odstupem obsadil Tomáš Garrigue Masaryk (19 %). Na třetím místě se umístil Václav Havel s 18 % hlasů. Jako čtvrtý se umístil Karel Gott se ztrátou 4 procentních bodů na vítěze (16 %) Páté místo zaujal, již se značným odstupem, Jan Hus (4 %). Více než procento hlasů získali ještě Miloš Zeman, Jan Ámos

¹ Znění otázky: „Kdo podle Vás byl nebo je největší českou osobností – ať už v minulosti nebo v současnosti?“ Uveďte...

Komenský a Jaromír Jágr. Celkem bylo v otázce uvedeno kolem 70 jmen. 1 % respondentů nevědělo, pro koho se rozhodnout.

Srovnání s výsledky z roku 2007 a 2013 dokládají, jak v souvislosti s úmrtím K. Gotta vzrostl jeho význam o 15 procentních bodů. Je samozřejmě otevřenou otázkou, zda a jak dlouho si toto postavení udrží. Zřejmě z tohoto důvodu poklesly procentní hodnoty u osobností na prvních třech místech. Oproti výzkumu z roku 2007 si výrazně v roce 2013 polepšil Václav Havel (o 9 procentních bodů). Mírně si polepšil současný prezident M. Zeman.

Následně, taktéž v otevřené otázce, měli Češi možnost uvést další tři jména, která si rovněž spojují s výrazem největší česká osobnost. Nejčastěji se mezi odpověďmi opět vyskytovala jména, která zaznamenala vysokou četnost i v předchozí otázce, tzn. Karel IV., Tomáš Garrigue Masaryk, Václav Havel, Jan Ámos Komenský či Jan Hus. V těchto třech možnostech se navíc objevilo dalších zhruba 170 jmen. Pokud odhlédneme od toho, na kterém místě byla osobnost uvedena (zda hned v otázce na největší českou osobnost nebo ve výčtu dalších tří osobností) dostaneme následující četnosti odpovědí (viz tabulku 2).

Tabulka 2: Nejčastěji uváděné osobnosti² (%)

Osobnost	% resp.
T. G. Masaryk	52
Václav Havel	48
Karel IV.	45
Karel Gott	38
Jan Hus	18
Jan Ámos Komenský	12
Miloš Zeman	10
Jaromír Jágr	10
Edvard Beneš	5
Jan Žižka z Trocnova	5
Václav Klaus	5
Božena Němcová	4
Jan Palach	4
Ludvík Svoboda	3
Svatý Václav	3
Marie Terezie	3
Karel Čapek	3
František Palacký	3
Bedřich Smetana	3

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, 5. – 20. 10. 2019, 1021 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Uvedené údaje znamenají, že letos jen jednu osobnost (T. G. Masaryka) uvedla nadpoloviční většina dotázaných (v roce 2013 to byly tři osobnosti, kromě T. G. Masaryka ještě Karel IV. a V. Havel). Na Karlu Gottovi se shodly téměř dvě pětiny dotázaných (v roce 2013 jen desetina). Deset procent hlasů pak letos získal J. Jágr a M. Zeman.

Co se týče rozdílů v názorech na největší českou osobnost dle sociodemografických charakteristik, vidíme v tabulce 3a a 3b, že sice existují určité generační rozdíly v počtech hlasů udělovaných jednotlivým osobnostem a také rozdíly spojené s dosaženým vzděláním, ale v podstatě se v roce 2013 na prvních třech místech s výrazným odstupem od dalších objevují stále stejné osobnosti: Karel IV., T. G. Masaryk a V. Havel (v různém pořadí). V roce 2019 k této trojici přibyl K. Gott.

² Znění otázky: „Které tři další osobnosti byste uvedl?“

Tabulka 3a: Osobnosti nejčastěji uváděné nejmladšími a nejstaršími respondenty (jedna největší osobnost) v %

2013				2019			
15-19		60+		15-19		60+	
TGM	24,2	TGM	29,0	Havel	25,9	TGM	21,8
Havel	21,2	Karel IV	27,2	Karel IV.	20,4	Karel IV.	19,5
Karel IV	19,7	Havel	14,0	Gott	16,7	Gott	13,9
Hus	7,6	Hus	7,0	TGM	13,0	Havel	11,2
Gott	1,2	Gott	0,4				

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Tabulka 3b: Osobnosti nejčastěji uváděné lidmi s vysokoškolským vzděláním a s vyučením (jedna největší osobnost) v %

2013				2019			
VŠ		Vyučení		VŠ		Vyučení	
Karel IV	27,6	TGM	24,6	Karel IV.	25,9	TGM	19,2
TGM	22,1	Karel IV	24,4	TGM	19,2	Karel IV.	17,2
Havel	18,4	Havel	17,1	Havel	17,1	Gott	17,2
Hus	6,1	Hus	4,5	Gott	11,4	Havel	16,3
Gott	0,6	Gott	0,6				

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

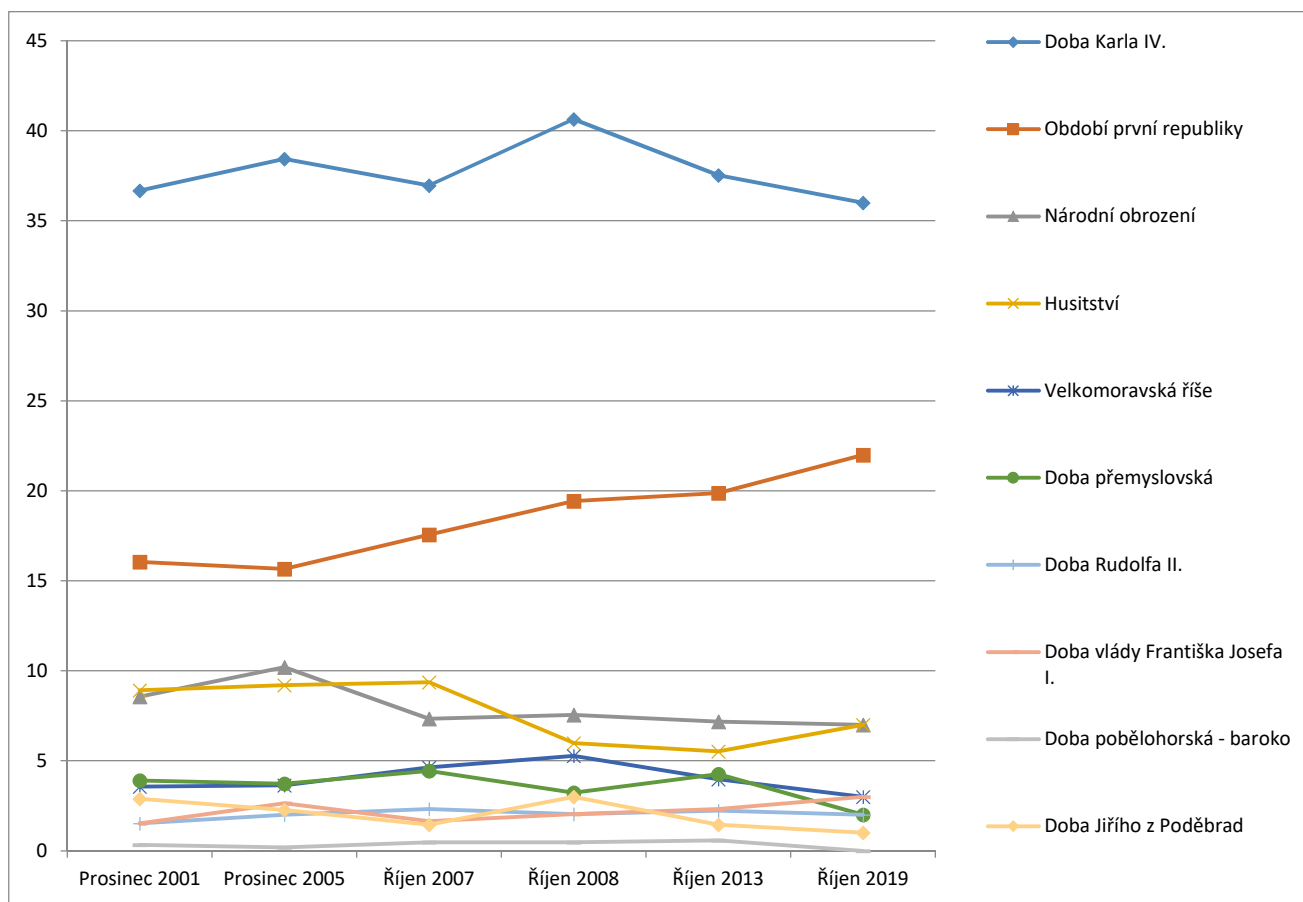
Respondentům byla dále předložena jednotlivá historická období, ze kterých vybírali jen to jediné, které považují za vrchol českých dějin. Mezi nejčastěji uváděné odpovědi patří doba Karla IV., období první republiky, husitství a národní obrození. Jednoznačně nejvíce občanů tedy podle výsledků letošního šetření považuje za vrcholnou etapu našich dějin dobu Karla IV. (36 %). Se značným odstupem pak následuje období první republiky, které jmenovala pětina (22 %) dotázaných. Ostatní období byla uváděna výrazně méně: 7 % dotázaných zvolilo éru národního obrození a husitství, zastoupení dalších je ještě nižší (rozdíly mezi nimi jsou na úrovni statistické chyby). Podrobnější přehled včetně rozložení odpovědí z minulých let zobrazuje graf 1, z něhož je také zřejmé, že názor veřejnosti na vrcholná období českých dějin se v průběhu více než 10 let téměř nezměnil – za zmínku stojí statisticky významný pokles doby Karla IV (ze 40 % v roce 2008 na 36 % v letošním šetření) a postupný vzestup hodnocení období první republiky (z 16 % v roce 2005 na současných 22 %).

Nakonec měli dotázaní v otevřené otázce uvést 3 události, které považují od konce první světové války za nejvýznamnější.³ Formulace otázky vedla k tomu, že většina respondentů v odpovědích postupovala po časové ose. Např. vznik první republiky se v první odpovědi objevil 242 krát, v druhé 28 krát, ve třetí 16 krát. Sametová revoluce byla postupně zmíněna 147 krát, 200 krát a 289 krát.

Nejčastěji se v jedné ze tří možností, které měli v této otázce respondenti k dispozici, objevovala sametová revoluce (uvedlo ji 636 respondentů, což je přes 60 %), pak následoval vznik československého státu v r. 1918 a konec druhé světové války (každou z těchto událostí uvedlo necelých 30 % respondentů), rozpad federace a vznik samostatné České republiky 1993 (24 %), srpen 1968 (22 %), únorový převrat a nástup komunismu v r. 1948 (15 %), konec druhé světové války (9 %) a tzv. Pražské jaro (5 %). Ostatní události (celkem jich respondenti uvedli kolem 40) se již objevovaly ve výrazně nižším zastoupení. Rozložení jednotlivých odpovědí je velice podobné výsledku z posledního šetření z roku 2013. Za povšimnutí stojí, že posílil význam srpnové okupace 1968 (o 6 procentních bodů) na úkor vzniku významu Pražského jara (viz tabulku 4).

³ Znění otázky: „Které tři události od konce I. světové války považujete pro český národ za nejvýznamnější?“ a)...., b)...., c)....

Graf 1: Vrcholné období českých dějin⁴ (v %)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR Naše společnost

Tabulka 4: Události od konce 1. světové války (počet, %)

	2013		2019	
	Četnost odpovědí	% resp.	Četnost odpovědí	% resp.
Sametová revoluce	616	61	636	63
Vznik republiky 1918	274	27	286	28
Konec 2. světové války	275	27	259	26
Vznik ČR 1993	225	22	241	24
Srpen 1968	163	16	218	22
Únor 1948	147	14	149	15
2. světová válka	124	12	94	9
Pražské jaro 1968	98	10	56	5

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

⁴ Znění otázky: „Které historické období považujete za vrcholnou dobu českých dějin? Označte jednu možnost.“ Možnosti odpovědí: Velkomoravská říše; Doba přemyslovská; Doba Karla IV.; Husitství; Doba Jiřího z Poděbrad; Doba Rudolfa II.; Doba pobělohorská – baroko; Národní obrození; Doba vlády Františka Josefa I. (tj. 1848-1916); Období první republiky; Jiné období; Žádné; Neví.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v19-10</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>5. – 20. 10. 2019</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1021</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>170</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>ov.138, ov.139a-c, ov.140, ov.141a-c</i>
<i>Kód tiskové zprávy:</i>	<i>ov191128</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>28. listopadu 2019</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Milan Tuček</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současně Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.]